

USNaMaR

Navrácení majetku, restituce

Pl. ÚS 48/95

> V situaci, kdy určité ustanovení právního předpisu umožňuje dvě různé interpretace, přičemž jedna je v souladu s ústavními zákony a mezinárodními smlouvami podle [čl. 10 Ústavy České republiky](#) a druhá je s nimi v rozporu, není dán důvod zrušení tohoto ustanovení. Při jeho aplikaci je úkolem soudů interpretovat dané ustanovení ústavně konformním způsobem. <

Plénium **Ústavního soudu České republiky** dne 26. března 1996 rozhodlo ve věci návrhu Krajského soudu v Brně na zrušení ustanovení [§ 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb.](#), ve znění zákona č. [441/1992 Sb.](#), nálezů Ústavního soudu č. [29/1996 Sb.](#) a zákona č. [30/1996 Sb.](#), podaného podle [§ 64 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb.](#), t a k t o :

Návrh se z a m í t á .

O d ů v o d n ě n í

I.

Dne 29. 12. 1995 obdržel Ústavní soud České republiky návrh Krajského soudu v Brně na zrušení ustanovení [§ 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb.](#), ve znění zákona č. [441/1992 Sb.](#) Senát 30 Ca Krajského soudu v Brně v řízení o opravném prostředku MUDr. V. K., proti rozhodnutí Okresního úřadu ve Znojmě, okresního pozemkového úřadu, ze dne 22. srpna 1994, čj. PÚ 5521/92-Ha, ve věci, vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 30 Ca 61/95, dospěl ve smyslu [čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky](#) k závěru, že ustanovení [§ 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb.](#), ve znění zákona č. [441/1992 Sb.](#), je v rozporu s [čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod](#), na základě čehož podle [§ 109 odst. 1 písm. b\) o. s. ř.](#) řízení přerušil a předložil věc Ústavnímu soudu. Spolu s návrhem na zrušení uvedeného zákonného ustanovení byl Ústavnímu soudu předložen i spis Krajského soudu v Brně sp. zn. 30 Ca 61/95.

Ve věci, rozhodované Krajským soudem v Brně v rámci řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí správního orgánu, ztratila právní předchůdkyně oprávněné osoby majetek ve smyslu § 1 odst. 1 písm. a) dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. jako osoba německé národnosti, a to bez ohledu na státní příslušnost. Krajský soud v Brně ve svém návrhu dále uvedl, že k tomu, aby navrhovatel ve správním řízení a v řízení před obecným soudem mohl být považován za oprávněnou osobu podle [§ 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb.](#), ve znění zákona č. [441/1992 Sb.](#), musela by jeho právní předchůdkyně mimo jiné nabýt zpět státní občanství podle zákona č. [194/1949 Sb.](#) nebo zákona č. [34/1953 Sb.](#), pokud se tak již nestalo ústavním dekretem prezidenta republiky č. 33/1945 Sb. V této souvislosti upozornil na skutečnost, že zpětnému nabytí občanství by mělo logicky vždy předcházet pozbytí zpětně nabývaného občanství, přičemž z uvedeného pak lze dospět k závěru, že státní občan České a Slovenské Federativní Republiky, který nepozbyl občanství (a nenabyl je

tudíž ani zpět), by neměl být považován ve smyslu [§ 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb.](#), ve znění zákona č. [441/1992 Sb.](#), za oprávněnou osobu.

Krajský soud v Brně odmítá takovou možnost výkladu napadeného ustanovení zákona č. [243/1992 Sb.](#), ve znění zákona č. [441/1992 Sb.](#), podle níž podmínka zpětného nabytí občanství je splněna i v případech, kdy oprávněná osoba nenabyla zpět státní občanství, a to například z toho důvodu, že u ní k pozbytí občanství vůbec nedošlo. Podle názoru soudu by takový výklad znamenal negaci zákonné podmínky, stanovené pro žadatele o restituci z hlediska jejich postavení jako oprávněných osob a nároků z toho vyplývajících. Ve prospěch svého stanoviska dále uvádí, že zmírnění následků některých majetkových křivd se netýká všech osob, které ztratily majetek podle dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. nebo podle dekretu prezidenta republiky č. [108/1945 Sb.](#), nýbrž mimo jiné pouze těch z nich, které pozbyly občanství a podle určitých právních předpisů občanství nabyly zpět.

Krajský soud v Brně tudíž dochází k závěru, že zákon č. [243/1992 Sb.](#), ve znění zákona č. [441/1992 Sb.](#), se nevztahuje na osoby německé národnosti, které, byť ztratily majetek na základě příslušných dekretů prezidenta republiky, občanství nepozbyly, a tudíž je nenabyly ani zpět.

Uvedený důsledek považuje posléze soud za rozporný s [čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod](#), protože vlastnické právo osob německé národnosti, které ztratily majetek na základě dekretů prezidenta republiky, současně však nepozbyly československé občanství, je, vzdor takovému právu ostatních restituentů německé národnosti (tj. těch, kteří státní občanství pozbyli a následně jej nabyli zpět), zákonem upíráno.

II.

Podle [§ 42 odst. 3](#) a [§ 69 zákona č. 182/1993 Sb.](#) zaslal Ústavní soud České republiky předmětný návrh Poslanecké sněmovně. Ve svém vyjádření ze dne 13. února 1996 předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky potvrdil, a to v souladu s požadavky, obsaženými v ustanovení [§ 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb.](#), že zákon č. [243/1992 Sb.](#) byl schválen potřebnou většinou poslanců České národní rady dne 15. dubna 1992, byl podepsán příslušnými ústavními činiteli a řádně vyhlášen. Ve vyjádření předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky je vysloveno přesvědčení o souladu napadeného ustanovení s ústavními zákony a mezinárodními smlouvami podle [čl. 10 Ústavy České republiky](#). Poukazuje se v něm přitom na skutečnost, že podmínku opětovného nabytí státního občanství podle zákona č. [245/1948 Sb.](#), zákona č. [194/1949 Sb.](#), zákona č. [34/1953 Sb.](#), resp. podle ústavního dekretu prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., stanovil zákonodárce v souladu s účelem zákona č. [243/1992 Sb.](#) ([§ 1](#)), jímž je zmírnění následků některých dalších majetkových křivd, vzniklých v důsledku platnosti nebo zvláštního použití některých právních předpisů nebo na základě jiných důvodů na území České republiky.

Podle [§ 42 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb.](#) soudce zpravodaj vyžádal jako listinné důkazy od Poslanecké sněmovny příslušný tisk (č. 628, ČNR, VI. volební období, 1992) a záznam projednávání zákona České národní rady č. [243/1992 Sb.](#)

Podle ustanovení [§ 44 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb.](#) Ústavní soud České republiky může se souhlasem účastníků upustit od ústního jednání, nelze-li od něho očekávat další objasnění věci. Vzhledem ke skutečnosti, že citované ustanovení lze vztáhnout na posouzení předmětné věci, Ústavní soud České republiky si vyžádal od účastníků řízení vyjádření, zdali souhlasí s upuštěním od ústního jednání. Podáními ze dne 12. března 1996 předseda senátu 30 Ca Krajského soudu v Brně a předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vyjádřili souhlas s postupem navrhaným Ústavním soudem.

III.

III/1

Podle ustanovení [§ 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb.](#), ve znění pozdějších předpisů, aktivní legitimace pro uplatnění nároků podle uvedeného zákona je dána státním občanstvím, ztrátou majetku podle dekretů prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. nebo č. [108/1945 Sb.](#), neproviněním se proti československému státu a opětovným nabytím československého občanství podle zákona č. [245/1948 Sb.](#), zákona č. [194/1949 Sb.](#), zákona č. [34/1953 Sb.](#), resp. podle ústavního dekretu prezidenta republiky č. 33/1945 Sb.

Při zkoumání právních nároků podle zákona č. [243/1992 Sb.](#), ve znění pozdějších předpisů, těch osob, které československé občanství nepozbyly, a tudíž jej nenabýly zpět, nutno na prvním místě zodpovědět otázku, zdali vůbec tato skupina osob existovala, resp. existuje.

Podle § 1 odst. 1 písm. a) dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. byl zkonfiskován zemědělský majetek, jenž byl ve vlastnictví všech osob německé a maďarské národnosti, a to bez ohledu na státní příslušnost. Okruh osob německé a maďarské národnosti vymezil § 2 uvedeného dekretu prezidenta republiky přihlášením se k německé nebo maďarské národnosti při kterémkoliv sčítání lidu od roku 1929 nebo členstvím v národních skupinách, útvarech či politických stranách, sdružujících osoby německé, resp. maďarské národnosti. Obdobně stanovil pro všechny movitý i nemovitý majetek osob německé a maďarské národnosti dekret prezidenta republiky č. [108/1945 Sb.](#) v ustanovení [§ 1 odst. 1 bod 1.](#)

Na základě § 1 odst. 1, 2 ústavního dekretu prezidenta republiky č. 33/1945 Sb. českoslovenští občané německé nebo maďarské národnosti pozbyli československého státního občanství, a to buď nabytím jiného státního občanství podle předpisů cizí okupační moci nebo dnem, kdy uvedený ústavní dekret prezidenta republiky nabyl účinnosti (tj. dnem 10. 8. 1945). Státního občanství nepozbyli jenom ti občané německé a maďarské národnosti, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb.) přihlásili v úředním hlášení za Čechy nebo Slováky (§ 1 odst. 3 ústavního dekretu č. 33/1945 Sb.), jakož i ti, kteří prokázali, že se ničím neprovinili proti Československé republice a účastnili se aktivního protifašistického odboje nebo trpěli pod fašistickým nebo nacistickým terorem (§ 2 odst. 1 ústavního dekretu č. 33/1945 Sb.).

Ze srovnání dekretů prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. a č. [108/1945 Sb.](#) s ústavním dekretem č. 33/1945 Sb. vyplývá, že vznikla skupina osob německé a maďarské národnosti, které nepozbyly československého státního občanství, u nichž ale došlo ke konfiskaci jejich majetku.

III/2

Z hlediska posouzení restitučních nároků osob, které československé občanství nepozbyly, a tudíž jej nenabýly zpět, ustanovení o podmínce opětovného nabytí občanství, obsažené v [§ 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb.](#), ve znění pozdějších předpisů, umožňuje při své aplikaci dvojí interpretaci: První na základě argumentu a contrario, druhou na základě argumentu a minore ad maius.

Argument z opaku, na základě kterého interpretoval ustanovení [§ 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb.](#), ve znění pozdějších předpisů, Krajský soud v Brně, nutně vede k závěru,

podle něhož nesplnění podmínky opětovného nabytí občanství má za následek nedostatek aktivní legitimity pro uplatňování nároků podle citovaného zákona. Argument od menšího k většímu vede však k závěru opačnému (podle tohoto argumentu poskytuje-li norma oprávnění spojené s menším rámcem svého opodstatnění, tím víc jej poskytuje při existenci rámce závažnějšího).

Ústavně konformní interpretací ustanovení [§ 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb.](#), ve znění pozdějších předpisů, se v posuzovaném kontextu Ústavní soud České republiky již zabýval, a to v řízení o ústavních stížnostech.

V nálezu ze dne 4. října 1995, sp. zn. II. ÚS 22/94, Ústavní soud konstatoval, že "vrací-li se dle zákona č. [243/1992 Sb.](#) majetek těm, kdo jej podle dekretu pozbyli a byli zbaveni občanství a pak je nabyli zpět, musí být tím spíše vrácen těm, kterým nebylo nutno občanství vracet, protože v důsledku svého určitého chování občanství vůbec nepozbyli. Jiný výklad by zcela odporoval principům restitučních zákonů, které směřují k částečné nápravě křivd a nikoliv k odškodňování za ztrátu občanství." Shodně interpretoval ustanovení [§ 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb.](#), ve znění pozdějších předpisů, Ústavní soud i v nálezu ze dne 12. října 1995, sp. zn. III. ÚS 39/95, když výklad, vylučující osoby německé a maďarské národnosti, které nepozbyly československého státního občanství, z restitučních nároků podle zákona č. [243/1992 Sb.](#), ve znění pozdějších předpisů, označil za "diskriminační" a stojící "v rozporu s úmyslem zákonodárce vyjádřeným v [§ 1 zákona č. 243/1992 Sb.](#)".

Ústavní soud i při posuzování souladu ustanovení [§ 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb.](#) s ústavními zákony a mezinárodními smlouvami podle [čl. 10 Ústavy České republiky](#), setrvává na stanovisku, vyjádřeném v dosavadní judikatuře Ústavního soudu v posuzované věci i s jejími důvody, tj. na stanovisku, že opačná interpretace [§ 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb.](#), ve znění pozdějších předpisů, by byla diskriminační a rozporná s účelem uvedeného zákona.

V situaci, kdy určité ustanovení právního předpisu umožňuje dvě různé interpretace, přičemž jedna je v souladu s ústavními zákony a mezinárodními smlouvami podle [čl. 10 Ústavy České republiky](#) a druhá je s nimi v rozporu, není dán důvod zrušení tohoto ustanovení. Při jeho aplikaci je úkolem soudů interpretovat dané ustanovení ústavně konformním způsobem.

S ohledem na uvedené důvody Ústavní soud návrh Krajského soudu v Brně na zrušení ustanovení [§ 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb.](#), ve znění pozdějších právních předpisů, podle [§ 70 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb.](#) zamítl.

Poučení:

Proti rozhodnutí Ústavního soudu České republiky se nelze odvolat.

V Brně 26. března 1996